

Z Rocznika Historii Prasy Polskiej. Rocznik Historii Prasy Polskiej 2015, t. 18, nr 1 (37), nr 2 (38)

W zeszytach 1–2 tomu 18. *Roczników Historii Prasy Polskiej* z 2015 roku opublikowano zaledwie 7 artykułów, w tym jeden w dziale „Materiały i miscellanea”. Tom otwiera szkic przeglądowy Jerzego Jarowieckiego na temat prasy skautowej i harcerskiej ukazującej się w latach 1911–1939¹. Autor przedstawił w nim zarówno powstanie i rozwój tego typu prasy w Polsce, jak również analizę poszczególnych tytułów wydawanych w dwudziestoleciu międzywojennym. Ich liczba jest imponująca jak na szkic, bowiem Jarowiecki poddał analizie aż 220 tytułów wydawanych centralnie (pisma ogólnopolskie), ale także przez zarządy oddziałów i poszczególne chorągwie ZHP oraz hufce, a nawet drużyny harcerskie. Niestety zdecydowana większość została jedynie odnotowana, a tylko kilkanaście z nich poddano krótkiej charakterystyce, obejmującej wskazanie redaktorów i współpracowników oraz ich zawartość treściową. Niemniej wykracza to poza ramy tego, co zwykle się określać mianem szkicu, zwłaszcza, gdy mamy do czynienia z obszernym, bo blisko 40-stronicowym artykułem, bogato udokumentowanym i cennym w swej warstwie zarówno informacyjnej, jak i naukowej, co jest charakterystyczne dla uczonego z tak imponującym i uznanym dorobkiem naukowym. Problematykę artykułu zamknięto w czterech ramach chronologicznych, odpowiadających okresom rozwoju prasy harcerskiej: 1911–1917, 1918–1925, 1926–1930 oraz 1931–1939. Wymienionych 220 tytułów periodyków zostało zidentyfikowanych pod względem czasu ukazywania się i zlokalizowanych geograficznie. Całość poprzedzona jest obszernym wstępem poświęconym ogólnie czasopiśmom dla młodzieży. W tej części Autor odwołuje się do publikacji, między innymi znanych opracowań na ten temat, przytacza dane statystyczne. Na tym tle wprowadza czytelnika w tematykę skautingu i harcerstwa, nawiązując do

---

¹ J. Jarowiecki, Prasa harcerska w Polsce w latach 1911–1939 (szkic przeglądowy). *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 1, s. 5–40.

polskich korzeni i bogatej tradycji tego ruchu sięgającej 1911 roku, gdy we Lwowie ukazała się książka Roberta Baden-Powella „Scouting for Boys” (pol. tytuł: „Skauting jako system wychowania młodzieży”) w tłumaczeniu Andrzeja Małkowskiego. Według obliczeń Jarowieckiego w pierwszym okresie (1911–1917) na ziemiach polskich ukazywało się 56 tytułów. W latach następnych: (1918–1925) tytułów; 1926–1930 – 21 tytułów; 1931–1939 – 52 tytuły. Poza granicami Polski wydawano 27 pism. Z przeprowadzonych przez Autora wyliczeń i analiz bibliograficznych wynika, że w latach 1918–1939 najaktywniejszym środowiskiem wydawniczym prasy harcerskiej była Warszawa. Ukazywało się w niej 60 tytułów prasowych. Kolejne środowiska to Kraków – 21 tytułów, Poznań – 16 tytułów, 11 tytułów wydawano we Lwowie, 8 w Wilnie, w Katowicach 9, w Łodzi 7, w Lublinie 8, w Kielcach 5, w Chełmie 6. Pozostałe pisma ukazywały się w 61 miastach i miasteczkach². Jarowiecki zwraca uwagę, że prasa towarzyszyła harcerstwu od początku jego istnienia. Zdaniem Autora, dynamiczny i ilościowy rozwój prasy harcerskiej w II RP pozwala mówić o istnieniu systemu czasopism harcerskich, w którym poszczególne tytuły obsługiwały różne środowiska, dziedziny i poziomy pracy Związku Harcerstwa Polskiego.

Pozostałe teksty w dziale „Artykuły i rozprawy” poświęcone zostały dwóm tytułom prasowym. Adam Rozmysłowicz przedstawił analizę zawartości *Kuriera Warszawskiego* z września 1939 roku. Dokonał jej na podstawie, jak zaznaczył, „oryginalnych” numerów dziennika znajdujących się w zbiorach Cyfrowej Biblioteki Narodowej „Polona”. Nie wiem, na czym polegała owa oryginalność tych numerów. Tego Autor nie objaśnił. Nie jest mi wiadome, jakoby istniały jakieś nieoryginalne numery *Kuriera Warszawskiego* z tego okresu. Wszystkie zachowane numery czasopism są oryginalne, także ich cyfrowe formy. Tekst Autora jest typową charakterystyką zawartości *Kuriera Warszawskiego*, przedstawioną na tle, jak sam Autor napisał, „wydarzeń historycznych i politycznych w kraju”³. W abstrakcie i streszczeniu czytamy natomiast, że Autor dokonał oceny pisma i jego roli, jaką odegrało w historii Warszawy oraz w informowaniu mieszkańców stolicy o „wydarzeniach z kraju i ze świata”⁴. Artykuł Rozmysłowicza charakteryzuje się dość nieporadnym warszatem. Poza tym brak w nim statystycznego ujęcia zamieszczonych w *Kurierze Warszawskim* materiałów, co dopełniłoby przedstawioną przez Autora charakterystykę dziennika. Tekst Rozmysłowicza jest dość ciekawy, wyposażony w liczne cytaty i odwołania, ale wyraźnie kontrastuje z poziomem innych publikacji na łamach renomowanego *Rocznika Prasy Polskiej*.

Dział „Artykułów i rozpraw” zamyka tekst Krzysztofa Woźniakowskiego, będący kontynuacją zainteresowania Autora losami polskich czasopism wojennego uchodźstwa na Węgrzech, czemu dał wyraz w dwóch poprzednich artykułach opublikowanych na łamach *Rocznika* – wspomnę jedynie, że informowałem

² Tamże, s. 15.

³ A. Rozmysłowicz, *Kurier Warszawski* we wrześniu 1939 r. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 1, s. 42, 43.

⁴ Tamże.

już o tym w *Zeszytach Prasoznawczych*. Krzysztof Woźniakowski przedstawił budapesztańskie *Więści*, główny periodyk polskiego uchodźstwa na Węgrzech, który ukazywał się w latach 1939–1944. Tym razem Autor skupił się na okresie, gdy redakcją pisma kierował Zbigniew Kościuszko. Według Woźniakowskiego była to najlepsza i najbardziej dynamiczna faza dziejów periodyku. Redaktor Kościuszko wprowadził szereg innowacji formalnych, takich jak zwiększenie objętości, wprowadzenie dodatków tematycznych i monograficznych numerów specjalnych. Przede wszystkim pismo otwarło się na twórczość literacką, promowanie książek i broszur wydawanych nakładem polskich oficyn uchodźczych na Węgrzech. Rozbudowano również dział kulturalno-artystyczny uchodźstwa oraz dział *hungariców* i *polono-hungariców*. Informacje polityczne, wojenne z oczywistych względów utrzymywane były w tonacji neutralnej, by nie dawać węgierskim władzom pretekstu do represji i zamknięcia pisma⁵.

Publikacje Krzysztofa Woźniakowskiego zawsze robiły na mnie olbrzymie wrażenie i nie jest to subiektywna ocena spowodowana wspólną afiliacją. Prace Woźniakowskiego imponują naukowym warsztatem, wnikliwością badacza i rzadko spotykaną dzisiaj drobiazgowością. Podobnie jest i w tym przypadku. Gorąco polecam ten artykuł. Polecam tym bardziej, że historia polskich czasopism uchodźczych na Węgrzech jest mało znana i zasługuje na spopularyzowanie.

W dziale „Przeglądy i recenzje” Józef Szocki omówił książkę Jerzego Jarowieckiego „Z badań nad polską prasą konspiracyjną w latach 1939–1945” (Wrocław 2013), a Adam Bańdo przedstawił zawartość opolskiego kwartalnika *Media i Medioznawstwo*. Zeszyt zamyka „Kronika” zawierająca sprawozdania: Adama Ruty z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK „Niewygodne dla władzy. Ograniczanie wolności słowa na ziemiach polskich od XIX wieku do początków wieku XXI” (Toruń, 23–24 X 2014) oraz Sabiny Kwiecień z XII Międzynarodowej Konferencji Naukowej Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie „Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku” (Kraków, 13–14 XI 2014).

Zeszyt drugi tomu 18 „Rocznika Historii Prasy Polskiej” otwiera artykuł Macieja Wojtackiego poświęcony studenckim działom i dodatkom do polskich pism codziennych w międzywojennym Wilnie⁶. Jest to poprawnie sporządzona analiza, w której uwzględniono najważniejsze wileńskie dzienniki związane z obozem narodowym: *Dziennik Wileński*, *Głos Narodowy*, centrowy *Kurier Wileński* oraz konserwatywne *Słowo*. Autor nie poprzestał na samej analizie zawartości tytułów, przedstawił również „uwarunkowania redakcyjne, finansowe i społeczne, w ra-

⁵ K. Woźniakowski, Budapeszteńskie *Więści Polskie* (1939–1944): główny periodyk polskiego wojennego uchodźstwa na Węgrzech. Część 3: Czas stabilizacji i rozwoju – redakcja Zbigniewa Kościuszki (czerwiec 1940 – marzec 1944). *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 1, s. 59, 60.

⁶ M. Wojtacki, Nie tylko *Żagary*. Działy i dodatki studenckie do polskich pism codziennych w międzywojennym Wilnie. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 2(38), s. 5–28.

mach których funkcjonowały poszczególne działy akademickie”⁷. Rozprawa jest dobrze udokumentowana, zaopatrzona w liczne odwołania.

Do czasów powojennych przenosi nas artykuł Urszuli Kolberovej, która przybliżyła historię *Głosu Ludu*, gazety mniejszości polskiej na Zaolziu⁸. Autorka scharakteryzowała najważniejsze zmiany, jakie zaszły w tym długowiecznym piśmie na przestrzeni lat – od momentu jego powstania do czasów współczesnych. Wyodrębniła cztery okresy: pierwsze lata gazety (1945–1955), okres pierwszych liberalizacji (1956–1969), lata normalizacji społecznej (1969–1989) i lata funkcjonowania pisma po przemianach ustrojowych (1990–2012), gdy *Głos Ludu* stał się periodykiem bezpartyjnym.

Dział „Artykułów i rozpraw” zamyka publikacja Jolanty Chwastyk-Kowalczyk na temat *Nowego Czasu. New Time*, elitarnego czasopisma polskiej inteligencji w Wielkiej Brytanii, ukazującego się od 2006 roku. Jest to kolejna już praca Autorki, która od lat bada ruch wydawniczy polskiej emigracji. *Nowy Czas* jest prywatną inicjatywą małżeństwa emigrantów Grzegorza Małkiewicza i Teresy Bazarnik. Na jego łamach poruszane są zagadnienia kultury wysokiej. Odnajdziemy w nim m.in. relacje ze światowych wystaw malarstwa i rzeźby odbywających się w najsłynniejszych muzeach i galeriach, recenzje książek, płyt, koncertów, spektakli teatralnych, filmów, festiwali oraz wywiady z artystami. Miesięcznik popularyzuje naukę, podejmuje kwestie edukacji, podnosi sprawy społeczne, polityczne i gospodarcze. Jest niezależny politycznie i otwarty na wielokulturowość⁹. Pismo od samego początku jest rozprowadzane bezpłatnie. Utrzymuje się głównie z reklam. Obecnie wychodzi w nakładzie 10 tys. egzemplarzy. Posiada 20 własnych skrzynek na terenie Londynu. Rozpowszechniane jest również w polskich sklepach, ambasadzie, kościołach i w miejscach uczęszczanych przez Polaków. Cieszy się zaufaniem polskich odbiorców. „Redakcji udało się przełamać bariery pokoleniowe i środowiskowe w gronie czytelników i autorów”¹⁰.

W dziale „Materiały i miscellanea” zamieszczono artykuł „*Gazeta Krakowska* w latach 1983–1988” pióra Sławomira J. Tabkowskiego. Niestety już w abstrakcie pojawiają się pewne niejasności i nieścisłości, które wynikają z zastosowanej formy, pozbawionej czasowników. W streszczeniu natomiast mowa jest o książce, ale nie wiadomo, jaką publikację Autor ma na myśli i kto jest jej autorem¹¹.

W dziale „Przeglądy i recenzje” Monika Szablowska-Zaręba zrecenzowała pracę Zuzanny Kołodziejkiej „*Israelita* (1866–1915). Znaczenie kulturowe i literackie czasopisma” (Kraków 2014). Adam Ruta omówił zawartość 56. rocznika *Zeszytów Prasoznawczych*, a Adam Bańdo dokonał przeglądu kwartalnika *Media*

⁷ Tamże, s. 22–27.

⁸ U. Kolberová, *Głos Ludu* – gazeta mniejszości polskiej na Zaolziu. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 2(38), s. 29–50.

⁹ J. Chwastyk-Kowalczyk, *Nowy Czas. New Time*. Intrygujące czasopismo polskiej inteligencji w Wielkiej Brytanii (2006–2014). *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 2(38), s. 52.

¹⁰ Tamże, s. 75.

¹¹ S.J. Tabkowski, *Gazeta Krakowska* w latach 1983–1988. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. 18, z. 2 (38), s. 79–80

i Medioznawstwo. W „Kronice” zamieszczono sprawozdanie Jolanty Chwastyk-Kowalczyk z konferencji „Informują i edukują – książka i prasa polska na obczyźnie w XXI wieku” (Gorzów Wielkopolski, 28–29 XI 2013).

Adam Bańdo